

УДК 336.71

Л.О. Примостка,
д.е.н., проф., завідувач кафедри банківської справи та страхування,
ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана»,
e-mail: priml@ukr.net

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА

Сучасний етап розвитку фінансових відносин характеризується новими явищами, які відбуваються під впливом трансформації суспільних цінностей і пріоритетів. Одним з актуальних глобальних трендів сучасності стало динамічне зростання фінансового сектора, посилення його ролі та значення в суспільно-економічному просторі як на міжнародному рівні, так і на рівні національних систем. У 2020 р. кардинально змінилися принципи та концептуальні підходи до регулювання вітчизняного фінансового сектору. У 2020 р. в Україні було прийнято «Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року», метою якої є забезпечення подальшого реформування діяльності надавачів фінансових послуг відповідно до провідних міжнародних практик та імплементації заходів, передбачених Угодою про асоціацію між Україною і ЄС, іншими міжнародними зобов'язаннями України [1]. На державному рівні цей документ підписали Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Міністерство фінансів України та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Прийняття Стратегії стало логічним продовженням «Комплексної програми розвитку фінансового сектору до 2020 року», в якій були визначені пріоритети розвитку та регулювання фінансової сфери протягом попередніх п'яти років.

Регулювання здійснюється з метою впровадження ризик-орієнтованого підходу до управління фінансовими установами, захисту прав та інтересів споживачів, забезпечення рівного та прозорого доступу учасників ринку до

фінансових послуг, належного контролю за додержанням вимог законодавства, що забезпечується через механізми ліцензування та нагляду за діяльністю учасників на ринку небанківських фінансових послуг. Впроваджуючи нові підходи та інструментарій регулювання, НБУ керується Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», основними вимогами законодавства Європейського Союзу, які Україна зобов'язана виконувати відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС, кращими міжнародними стандартами і практиками у сфері захисту прав споживачів та регулювання ринків фінансових послуг.

«Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року» орієнтована на досягнення багатовекторних цілей та виконання широкого спектра завдань, серед яких, крім розвитку і регулювання ринку небанківських фінансових послуг, поставлені завдання розвитку ефективної інфраструктури ринків капіталу, створення ліквідних ринків фінансових інструментів і механізмів хеджування ризиків, інтеграції фінансового ринку України в світовий фінансовий простір. Завдання, окреслені в Стратегії, достатньо конкретизовані за кожним з визначених напрямів розвитку фінансового сектору: розвиток та регулювання ринку небанківських фінансових послуг; ефективна інфраструктура ринків капіталу; створення ліквідних ринків фінансових інструментів та механізмів зниження ризиків фінансових операцій; інтеграція фінансового ринку України в світовий фінансовий простір [1].

До липня 2020 р. регулятивний вплив Національного банку України розповсюджувався тільки на діяльність банківських установ. З 1 липня 2020 р. Національний банк України регулює також і діяльність учасників ринку небанківських фінансових послуг: страхових, лізингових, факторингових компаній, кредитних спілок, ломбардів та інших фінансових компаній. Таким чином, фінансовий сектор під регулюванням НБУ складається з двох секторів: банківського і небанківських фінансових установ (НБФУ).

Інституційна структура фінансового сектору України представлена банками другого рівня, страховими компаніями, фінансовими компаніями,

кредитними спілками, ломбардами. Лізингодавці не є фінансовими компаніями, однак послуги з надання фінансового лізингу регулюються НБУ. Кількісні показники надавачів фінансових послуг в Україні змінюються досить динамічно. Так, кількість банків протягом п'яти років (2016–2020) зменшилася на 23 установи, страхових компаній – на 100, кредитних спілок – на 140, а ломбардів – на 154. Динамічно зростала лише кількість фінансових компаній, яка протягом цього періоду збільшилася на 310 установ (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка кількості учасників фінансового сектору України
(2016–2020 рр., на кінець року)**

Кількість / роки	2016	2017	2018	2019	2020
Банки	96	82	77	75	73
Страхові компанії	310	294	281	233	210
Кредитні спілки	462	378	358	337	322
Фінансові компанії	650	677	940	986	960
Ломбарди	456	415	359	324	302

Джерело: Національний банк України: офіційний сайт. URL: <http://www.bank.gov.ua>

Особливо негативним є зменшення кількості страхових компаній, багато яких залишили ринок через те, що не змогли виконати нормативні вимоги НБУ щодо ліцензування, власного капіталу та обов'язкових нормативів діяльності, які були встановлені після 1 липня 2020 р. з переходом функцій нагляду та регулювання за небанківськими фінансовими установами до НБУ. Найдинамічніше нарощують власні активи фінансові компанії та банківські установи. Так, протягом п'яти років активи фінансових компаній зросли майже втричі – на 177 %, банки збільшили свої активи на 45 %, що з урахуванням значних обсягів банківських активів на початку досліджуваного періоду слід розцінювати достатньо позитивно.

Найбільша частка за обсягом активів в інституційній структурі фінансового сектору України належить банкам – 87,6 % (станом на кінець 2020

р.), за ними зі значним розривом слідує фінансові компанії, їх частка в сукупних активах становить 8,97 %, страхові компанії мають лише 3,1 % активів (рис. 1). Динаміка активів фінансового сектору України протягом останніх п'яти років демонструє стійку тенденцію до зростання. Це позитивно характеризує розвиток учасників фінансового сектору, однак темпи зростання залишаються невисокими, особливо у невеликих компаній – кредитних спілок та ломбардів (рис. 1). Найвищою є концентрація банківського сектору та *life*-страхування, яке здійснює 20 компаній. Регіональна структура фінансового сектору нерівномірна, зокрема щодо страхових компаній, оскільки південні та західні регіони України мають вищий рівень проникнення страхових послуг.

Функцію моніторингу стабільності фінансового сектору покладено на регулювання та нагляд, який здійснює НБУ. А отже, удосконалення організації та інструментарію нагляду, надання переваги превентивним заходам впливу на учасників фінансового сектору з метою попередження втрати фінансової стійкості слід розглядати як один із шляхів відновлення довіри суспільства до фінансового бізнесу та необхідну умову його стабілізації.

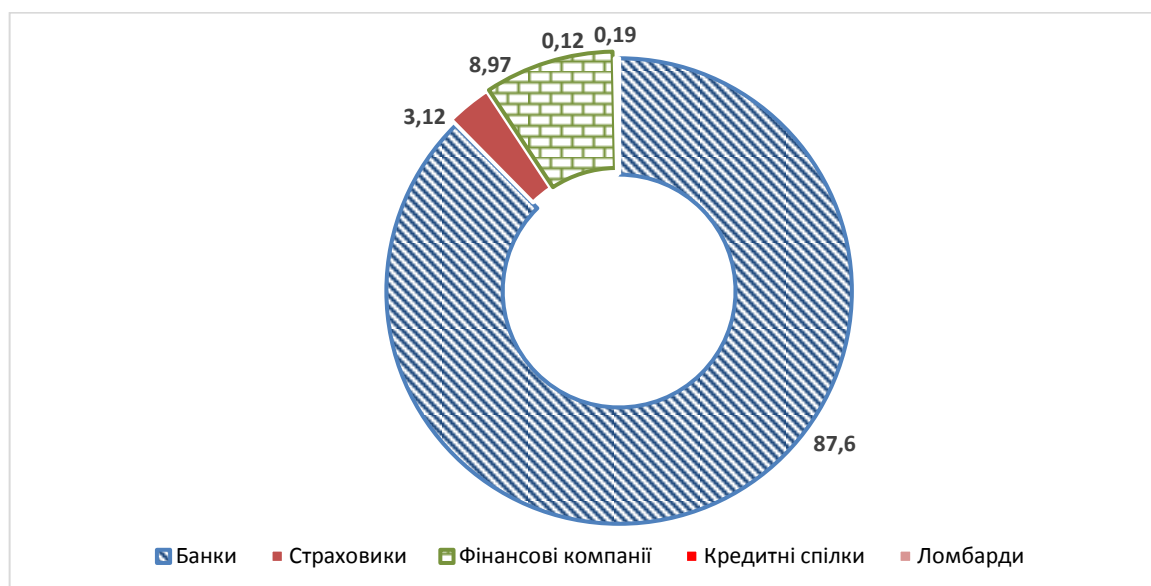

Рис. 1. Структура фінансового сектору України за обсягом активів на кінець 2020р., %

Джерело: побудовано автором за даними: Національний банк України: офіційний сайт. URL: <http://www.bank.gov.ua>

У процесі стабілізації фінансового сектору країни пріоритетна роль належить державі. Недостатня увага до проблем управління макроекономічними та фінансовими ризиками на державному рівні призводить до виникнення фінансово-банківських криз, які в Україні за останні роки мали місце двічі. Верховна Рада та Кабінет Міністрів України мають створювати умови для розвитку фінансового бізнесу через розроблення та затвердження відповідних законодавчих актів. Тільки держава може запровадити антикорупційну політику, ефективність якої є одним з найбільш вагомих чинників формування суспільної довіри до фінансових інституцій.

Список використаних джерел

1. Національний банк України: офіційний сайт. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

УДК 341

Т.І. Стецюк,

к.е.н., доц., доцент кафедри банківської справи та страхування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»,
stetsiukti@gmail.com

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ЯК ЗАПОРУКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Глобалізація економічних процесів є однією з головних проблем ХХІ століття. Головними рушійними силами цих процесів є лібералізація міжнародної торгівлі та рух капіталу, зростання темпів технологічного прогресу та формування інформаційного суспільства. Ці процеси посилюють один одного: технологічний прогрес стимулює міжнародну торгівлю, а можливість торгувати по всьому світу сприяє поширенню технологічного прогресу. Разом з тим зростанням ризиків пов'язаних з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом визначають низку загроз економічній безпеці будь-якої країни. Виявлення та зниження рівня ризиків пов'язаних з легалізацією доходів належить до сфери фінансового моніторингу, під яким